

MUQOBIL ENERGIYALARNI RIVOJLANTIRISHNING EKOLOGIYAGA TA'SIRI

Karimova Feruza Sattarovna - erkin tadqiqotchi

Sayfiddinov Kamoliddin - talaba

Abrayev G'olib – talaba

Jizzax politexnika instituti

Annotatsiya: Maqolada so‘nggi yillarda respublikaning iqtisodiy va ijtimoiy sohalarida elektr energiyasini tejashni ta‘minlash bo‘yicha keng ko‘lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda, jumladan qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish va respublikada energiya samaradorligini oshirish bo‘yicha hukumatning asosiy qarorlari, elektr va issiqlik energiyasini ishlab chiqarishda ishlatiladigan asosiy yoqilg‘i tarkibida tabiiy gaz va boshqa an‘anaviy uglevodorod yoqilg‘ilari hosil bo‘layotgan muammolarni yechimi sifatida quyosh stansiyalari va shamol stansiyalaridan umumli foydalanish kerak ekanligi tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Muqobil energiya manbalaridan keng foydalanish har bir mamlakatning ustuvor maqsadlari

Muqobil energiya manbalaridan keng foydalanish har bir mamlakatning ustuvor maqsadlari hamda energetika xavfsizligi vazifalariga muvofiq keladi va energetika sohasining jadal rivojlanayotgan yo‘nalishlaridan hisoblanadi. Respublikamizda qayta tiklanuvchan energiya manbalarini rivojlantirish, birinchi navbatda gidroenergetika salohiyatidan foydalanish borasida "O'zbekenergo" DAK tomonidan ma'lum ishlar amalga oshirilmoqda.

Kelajakda O‘zbekiston Respublikasida energetik, ekologik, iqtisodiy xavfsizlikni ta‘minlashda hamda energetika sohasini barqaror rivojlanishi uchun qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish, shak-shubhasiz zarurdir. Kelgusi avlodlar uchun tabiiy boyliklarni saqlab qolish va ekologiyani muhofaza qilishning zaruriy sharti qayta tiklanadigan va muqobil energiya manbalarini o‘zlashtirish hisoblanadi.

So‘nggi yillarda respublikaning iqtisodiy va ijtimoiy sohalarida elektr energiyasini tejashni ta‘minlash bo‘yicha keng ko‘lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda, jumladan qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish va respublikada energiya samaradorligini oshirish bo‘yicha hukumatning asosiy qarorlaridan biri, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015 yil 5 maydagi PQ-2343-sonli qarori bilan tasdiqlangan “Energiya tejovchi texnologiyalar va tizimlarni joriy etish bo‘yicha chora-tadbirlar dasturi” to‘g‘risidagi qaror bilan tasdiqlangan “2017-2019 yillarda qayta tiklanuvchi energetikani yanada rivojlantirish, iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohada energiya samaradorligini oshirish chora-tadbirlari dasturi to‘g‘risida”gi farmoni hisoblanadi.

Maishiy uskunalarni ishlab chiqarishda energiya tejamkor markirovkalarini qo‘yish standartlari joriy etildi. Ko‘chalar, turar-joy va ijtimoiy binolarni yoritishda energiya tejovchi lampalar hamda energiya tejovchi texnologiyalarni joriy etish ishlari olib borilmoqda va respublika hududida 40 Vtdan ortiq kuchlanishli lampalarni sotilishi to‘xtatildi. Energetika sohasida zamonaviy bug‘ va gaz turbina qurilmalarini joriy etish bo‘yicha investitsiya loyihalari amalga oshirilmoqda.

Shu bilan bir qatorda, qabul qilinayotgan chora-tadbirlarga qaramay, mamlakat iqtisodiyotining energiya sarfi yuqori darajada saqlanib qolmoqda. Qayta tiklanadigan energiya manbalarini sanoat ishlab chiqarilishida jalb qilish hisobiga yoqilg‘i energetika balansini diversifikatsiya qilish darajasi jahon tendensiyalariga mos kelmaydi. Elektr va issiqlik energiyasini ishlab chiqarishda ishlatiladigan asosiy yoqilg‘i tarkibida tabiiy gaz va boshqa an‘anaviy uglevodorod yoqilg‘ilarining turlari ustunlik qiladi.

2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishining beshta ustuvor yo‘nalishlari bo‘yicha harakat Strategiyasida belgilangan sohadagi ustuvor yo‘nalishlarni amalga oshirish uchun qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, ishlab

chiqarishda energiya sarfini qisqartirish, mahalliy ilmiy-texnik ishlanmalarning amaliyotda tatbiq etilishini muvofiqlashtirish va ilg'or xalqaro energiya tejevchi texnologiyalarni tadqiq etish ishlari amalga oshirilmoqda.

Iqtisodiyot vazirligi, Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi, "O'zbekenergo" AJ va "O'zbekgidroenergo" AJ tomonidan qayta tiklanadigan energetikani rivojlantirishning maqsadli parametrlarini o'z ichiga olgan "Qayta tiklanadigan energetikani yanada rivojlantirish, 2017-2021 yillarda iqtisodiyot va ijtimoiy sohada energiya samardorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar Dasturi"; "Qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish uchun investitsiya loyihalari ro'yxati"; "2017-2021 yillarga mo'ljallangan iqtisodiy va ijtimoiy sohalarida energiya samardorligini oshirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi" tasdiqlandi.

Ushbu ko'rsatmalarni bajarish maqsadida "O'zbekenergo" AJ manfaatdor idoralar bilan birgalikda tadqiqotlar olib bordi va O'zbekiston Respublikasining qayta tiklanadigan energiya manbalari salohiyatini o'rganib chiqdi.

Xususan, O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi "Quyosh fizikasi" ilmiy-ishlab chiqarish birlashmasi tomonidan ishlab chiqilgan "Yo'l xaritasi bilan "O'zbekistonda quyosh energiyasini ishlab chiqish va ulardan foydalanish" loyihasiga muvofiq 2012-2013 yillar davomida olib borilgan tegishli tadqiqotlar natijasida maslahatchilar tomonidan taqdim qilingan ma'lumotlar asosida ATB STA-Nixus (Ispaniya) texnik yordamida quyosh elektr stansiyalarini qurishga tavsiya etilgan 6 ta maydon tanlab olindi.

Xulosa qilib aytganda, muqobil energiya – yer biosferasida to'xtovsiz qayta tiklanadigan va insoniyat miqyosida tuganmas hisoblanadi. Ular – quyosh energiyasi, shamol, okean, daryo, yer osti konlari, bioenergiyadir. Muqobil energiyaning asosiy foydali tomoni – tuganmasligi va ekologik sofligidir. Undan foydalanish sayyoraning energiya muvozanatini o'zgartirmaydi, ya'ni tabiat jarayonlariga ta'sir etmaydi. Bu sifatlari qayta tiklanadigan energetika muammosini nafaqat respublikamizda, balki chet davlatlarda ham qiziqish uyg'otish uchun omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 26 майдаги "2017- 2021 йилларда қайта тикланувчи энергетикани янада ривожлантириш, иқтисодиёт тармоқлари ва ижтимоий соҳада энергия самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари дастури тўғрисида"ги ПҚ-3012 сонли қарори.
2. 2019 йил 21 майдаги "Қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш тўғрисида" ги ЎРҚ-539 сонли Ўзбекистон Республикасининг Қонуни.
3. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Т.: «Ўзбекистон», 2017. 48б.
4. Каримова Ф.С., Муллажоновна З. Использование и защита минеральных ресурсов //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 77-82.

